

ANFÖRANDE

DATUM: 2012-03-15
TALARE: Riksbankschef Stefan Ingves
PLATS: Finansutskottet

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registrator@riksbank.se
www.riksbank.se

■ **Finansiell stabilitet är viktigt för oss alla**

Jag skulle i dag vilja ge er några exempel från Sverige och utlandet för att illustrera varför finansiell stabilitet påverkar oss alla, inte minst i vår egenskap av konsumenter. Det är lätt hänt att diskussioner kring bankreglering, inte minst på EU-nivå, upplevs som svårbegripliga. Dels är diskussionerna ofta tekniska, dels kan de förefalla abstrakta. Jag vill visa att det politiska ramverket för finansiell stabilitet i högsta grad påverkar de svenska bankkunderna, alltså nästan alla hushåll.

Kriser kostar samhället enorma belopp

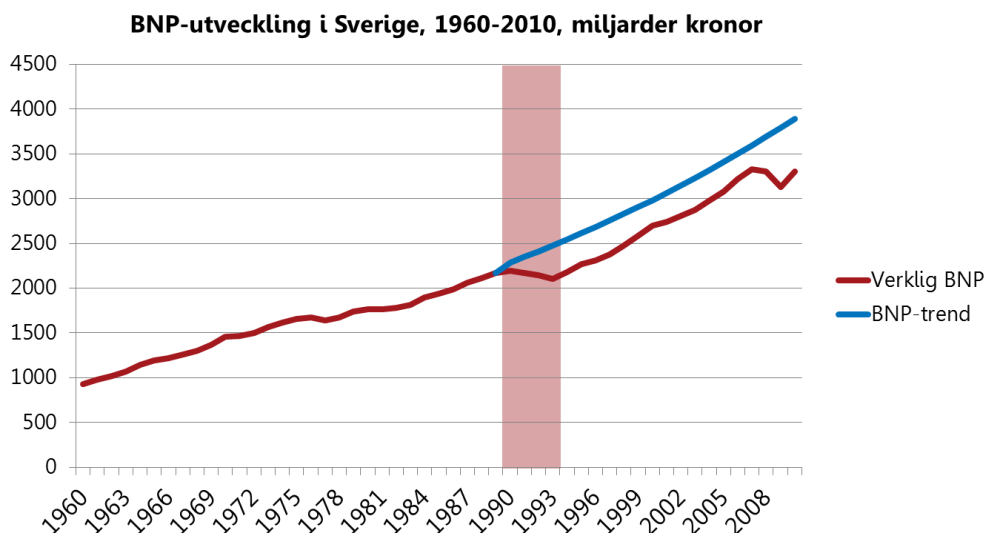
Eftersom finansiella kriser är mycket kostsamma för samhällets medborgare bör vi till snart sagt varje pris försöka undvika dem.

Det finansiella systemet är en hörnsten i en modern ekonomi. Dess grundfunktioner är att omvandla sparande till investeringar, och att hantera risk och förmedla betalningar. Funktioner som vi alla på ett eller annat sätt ständigt kommer i kontakt med i vår vardag. Ett fungerande finansiellt system är också en förutsättning för att reporäntan, det vill säga penningpolitiken, ska få genomslag. Ett modernt samhälle kan inte vara utan det finansiella systemets funktioner. Utan finanssektorn stannar Sverige. Men systemet medför också risker. Banker är beroende av förtroende, har litet eget kapital och är därför sårbara. Problem i finanssektorn är smittsamma.

Just för att vi behöver finanssystemet så mycket måste det vara en viktig prioritet att minska risken för finanskriser. Finansiella kriser orsakar samhällen stor skada. Dessutom vet vi att finansiella kriser har permanenta effekter på tillväxten. Det stora BNP-tapp som blir följderna av en djup finansiell kris tar mycket lång tid att återhämta sig ifrån. Normalt får vi ett skift nedåt i BNP-nivå även om goda tider sedan *kan* innebära en återgång till samma *takt* för tillväxten.

Det moderna svenska exemplet på finanskris gav många av oss skrämmande erfarenheter. De samhälleliga kostnaderna för krisen i början på 1990-talet kan illustreras på flera sätt. Ett sätt är att jämföra den faktiska tillväxten med den trendmässiga utvecklingen. Skillnaden i svensk BNP mot slutet av 1990-talet

■ motsvarar 20 procent av BNP varje år, eller 50 000 kronor per svensk i 1998 års priser. Den för Sveriges del lindrigare finanskrisen för några år sedan har kostat svenskarna ytterligare tusentals kronor per år.

Källa: Riksbanken

De reala effekterna har ett högt socialt och ekonomiskt pris

Ett av 1990-talskrisens tydligare avtryck sattes på arbetsmarknaden. Vi som vant oss vid en arbetslöshet på några få procent fick på bara ett par år se arbetslöshetstalen stiga till tvåsiffriga. Överhettningen i slutet på 1980-talet och den finanskris som blev följderna närmast fördubblade den långsiktiga arbetslösheten.

Sådana chocker för samhällsekonomin skonar förstås inte heller oss medborgare i vår roll som skattebetalare.

Problem i banksektorn slår mot medborgarna på flera sätt

En bankkris slår alltså mot den enskilde medborgaren på flera sätt.

En lägre eller rentav negativ tillväxt leder till att vi *som arbetstagare* löper ökad risk för arbetslöshet och får lägre lön än vad som annars vore fallet. När tillväxtbanan sjunker även på lång sikt får vi också räkna med lägre pension.

Även i *egenskap av skattebetalare* riskerar bankkriser att bli kostsamma. Om staten blir tvungen att ersätta dem som satt in pengar på banken, eller rentav ta över och kapitalisera upp en bank på fallrepet, blir det mindre över till annat. Skatterna blir högre, den offentliga välfärden lägre, eller både och.

Eftersom *så gott som alla medborgare också är bankkunder* drabbas de också mer direkt. En kris i det svenska banksystemet skulle leda till högre finansieringskostnader för bankerna och därmed högre låneräntor. Kunder i en bank som måste omstruktureras kan dessutom behöva byta bank och förhandla om villkor i ett läge som troligen inte är särskilt gynnsamt.

■ Allt detta riskerar att leda till stora svårigheter för hushållen. Det fick vi också se alltför många exempel på i början av 1990-talet.

Ytterst hotar en finansiell kris grundläggande samhällsfunktioner

En ännu allvarligare finansiell kris hotar även mer basala samhällsfunktioner. Hushållen är beroende av att bankerna kan hantera betalningar – för att få lön, för att kunna handla mat och så vidare. Våra banker är i sin tur beroende av hela finansmarknaden.

Om en allvarlig kris bryter ut – om betalningssystemen inte fungerar, om bankerna inte litar på varandra eller om banker ställer in betalningarna – blir det problem för väldigt många av oss. I ett tankeexperiment kan vi fråga oss hur många svenska hushåll som klarar sig en vecka eller två om varken betalkortet eller bankomaten fungerar. Den typen av problem har vi tack och lov sluppit här i Sverige.

Finanskrisen 2007-2009 drabbade låntagare i andra länder hårt

Till ett pris vi ännu inte riktigt kan beräkna avvärdades en härdsvälta i den globala finansiella ekonomin 2008 och 2009. Även om de totala kostnaderna ännu inte är sammanräknade, kan man ändå konstatera att konsekvenserna av finanskrisen är tydliga om man exemplifierar med en av dess grundorsaker – den amerikanska bostadskrisen. Räknat på alla amerikanska bolåntagare var hösten 2011 fortfarande 22 procent av hushållen skyldiga mer än värdet av vad de äger. Det är nästan 11 miljoner egnahemsägare.¹

Bakom utvecklingen på den amerikanska bostadsmarknaden låg bland annat en oansvarig utlåning till hushåll med svag betalningsförmåga. Det har vi också sett exempel på i Europa.

Problem i bostadsektorn skulle kunna få svåra konsekvenser för hushållen

Vi vill inte behöva uppleva en liknande utveckling i Sverige. Våra erfarenheter från 1990-talskrisen räcker mer än väl. Vi gick inte skadeslösa ur krisen 2008 heller. En ny finanskris vill ingen ha.

För närvarande är den största risken för finansiell stabilitet i Sverige den statsfinansiella oron i euroområdet och den oro på de finansiella marknaderna som den har gett upphov till. Vår bedömning är dock att de svenska bankerna står väl rustade även för en sämre utveckling än den i vårt huvudscenario.

Jag skulle även vilja beröra en inhemsk risk som ofta nämns – de svenska hushållens höga skuldsättning och risken för ett fall i bostadspriserna. Först vill jag säga att vi inte ser något akut hot i detta avseende. Vi ser inte framför oss något dramatiskt fall i bostadspriserna. Vår bedömning är dessutom att de svenska bankerna kan hantera också ganska stora fall i marknadsvärden på bostäder.

¹ Modestino & Dennett (2012)

Inte desto mindre har vi på Riksbanken länge flaggat för att den höga skuldsättningen kan göra svensk ekonomi sårbar. Vid en ogynnsam ekonomisk utveckling kan hushållen tvingas dra ner på sin konsumtion. När en bostad sjunker mycket i pris kan hushållet inte flytta utan att realisera stora förluster. Enskilda hushåll kan då komma att hamna i allvarliga trångmål.

För ett par dagar sedan presenterade Finansinspektionen en rapport om bostadslån i Sverige.² Rapporten visar glädjande nog att det så kallade bolånetaket som infördes 2010 kan ha dämpat skuldsättningen och riskerna. Samtidigt kan man notera att exempelvis över hälften av de nya lån som beviljas inte har några amorteringskrav alls. Av de andra lånen ska nästan hälften amorteras på 50 år eller längre. En stor andel av de lån som ges i dag kommer att finnas kvar länge. I viss utsträckning kommer de att innebära risker som banken måste kunna hantera också om flera decennier.

De krav på högre kapitaltäckning i svenska storbanker som Finansdepartementet, Finansinspektionen och Riksbanken har ställt ska ses i ljuset av detta. Bankerna behöver låna ut en smula mer av sina egna pengar och något mindre av andras. Det gör att de bättre kan bära förluster och minskar risken för framtida kostnader för oss alla som medborgare.

EU-kommissionen oroar sig för utvecklingen i Sverige

Även EU-kommissionen oroas av de höga skulder som byggs upp bland svenska hushåll. I en rapport identifierade kommissionen nyligen ett antal risker mot den finansiella stabiliteten i olika EU-länder, däribland Sverige.³

I detta avseende avviker inte EU-kommissionens analys radikalt från vår egen. Som jag redan sagt finns det goda skäl att förebygga problem och stävja överdrivet risktagande vad gäller bostadslån. Just därför har vi från svensk sida argumenterat för att Sverige måste ha möjlighet att ställa högre krav på de svenska bankerna – särskilt de stora bankerna.

Som ni vet håller EU-länderna nu på att förhandla om nya kapitaltäckningsregler i EU. Vi menar från Riksbankens sida att EU bör sätta upp minimiregler, men att enskilda länder som till exempel Sverige bör kunna gå längre – just för att minska risken för finansiella kriser på nationell nivå. Jag vet att Finansdepartementet och Finansinspektionen håller med, liksom flera andra länder och till exempel den europeiska systemrisknämnden ESRB.

Riksbanken har en viktig roll i att förebygga finansiella kriser

Riksbankens uppdrag att förebygga nya kriser hänger ihop med vårt ansvar för landets betalningsmedel. Bara Riksbanken kan i ett krisläge tillhandahålla obegränsad likviditet till svenska banker. Under krisen 2008 och 2009 fick bankerna också låna så mycket de behövde av Riksbanken.

Riksbanken övervakar finanssektorn med ett systemperspektiv. Om vi inte visste det tidigare är en tydlig lärdom av krisen 2008-2009 att det inte räcker att bevaka enskilda institut. Vi och andra myndigheter runt om i världen lärde oss att vi måste hålla ögonen på kopplingar mellan bankerna, och hur de sammantaget påverkas av utvecklingen på marknaderna. Riksbanken påverkar

² Finansinspektionen (2012)

³ EU-kommissionen (2012)

■ finansmarknadens aktörer bland annat med den analys vi gör och de rekommendationer vi ger i de finansiella stabilitetsrapporterna.

En viktig roll för Riksbanken är också att vara rikets representant i flera fora som sätter upp normer för den finansiella sektorn, främst i Baselkommittén för banktillsyn, den europeiska systemrisknämnden ESRB och kommittén för betalningssystem CPSS.

Samtidigt förtjänar det att påpekas att Riksbanken i det förebyggande arbetet – makrotillsynen – för närvarande inte har skarpare verktyg än ord. Vi kan varna och rekommendera, men när det kommer till verkliga åtgärder är det andra myndigheter som bär ansvaret i dag. Det är en svår uppgift. Den som ska stämma i bäcken när allt ser ut att gå bra blir sällan populär.

Politiken för finansiell stabilitet är av stor vikt för svenska hushåll

Det är en viktig uppgift att förebygga framtida kriser – och att kunna hantera dem om de ändå bryter ut.

Jag hoppas att detta anförande har tydliggjort varför de svenska hushållen är beroende av finansiell stabilitet. För det första behöver hushållen och hela ekonomin fungerande finansiella tjänster. För det andra visar all erfarenhet att konsekvenserna av en finanskris är mycket kostsamma för hushållen som arbetstagare, skattebetalare och bankkunder.

Vi har som medborgare i ett modernt samhälle därför rätt att förvänta oss av myndigheterna att de på bästa sätt försöker förebygga och hantera finansiella kriser. Myndigheterna behöver i sin tur verktyg och en tydlig ansvarsstruktur för att i görligaste mån förhindra kriser. Lika viktigt är att det finns effektiva verktyg för att hantera kriser om de ändå bryter ut.

Sverige har inte råd att gå igenom ytterligare en kris av 1990-talsmodell. Världen har heller inte råd med ett nytt 2008. Därför är det så viktigt att vi ständigt ägnar kraft åt att se till att nya finanskriser inte uppstår. Det ligger i alla medborgares intresse.

Referenser

EU-kommissionen (2012): *Alert Mechanism Report*

Finansinspektionen (2012): *Den svenska bolånemarknaden*

Modestino, A S, & Dennett, J (2012): "Are American Homeowners Locked into Their Houses? The Impact of Housing Market Conditions on State-to-State Migration", Working Paper No. 12-1, Federal Reserve Bank of Boston